

РОЛЬ ДЕРЖАВИ ТА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ В УКРАЇНІ

Анотація

Стаття присвячена визначенню ролі держави в забезпеченні економічно зростання в Україні, виходячи з аналізу політичної та економічної ситуації на даному етапі.

Аннотация

Статья посвящена определению роли государства в обеспечении экономического роста в Украине, исходя с анализа политической и экономической ситуации на данном этапе.

Annotation

The article is devoted to the definition of the state's role in providing with economic growth in Ukraine coming out from the analysis of political and economic situation at this stage.

Ефективна економічна політика держави передбачає забезпечення високих та сталих темпів економічного розвитку, створення рівноцінних умов для динамічного, збалансованого соціально-економічного розвитку різних галузей, регіонів соціальних груп, сегментів ринку тощо.

Питання щодо доцільності втручання держави в економіку, межі та ступеня її участі в економічному регулюванні є одним з ключових як в економічній теорії та і у практиці.

Існують різноманітні підходи до економічної політики держави від крайнощів щодо втручання держави в економіку (класичний капіталізм, державний соціалізм) до її обмеженої або розширеної ролі. Прихильник кейнсіанських і некейнсіанських концепцій виступають за посилення регулюючої ролі держави, зростання державних витрат на інвестиції і надання державних послуг галузям економіки. Їхні противники - представники неокласичного та монетаристського напрямів - передбачають обмеження втручання держави в господарські процеси, зниження питомої ваги державних витрат у ВВП, зменшення податкового навантаження.

Роль держави на етапі становлення, формування ринкової економіки якісно відрізняється від її ролі в умовах функціонування уже сформованої добре відрегульованої економіки ринкового типу.

Відсутність ефективної державної політики в питаннях економічного розвитку України як незалежної країни призвела до того що в 90-х роках минулого

століття вона знаходилася в стані детенсивного розвитку, що зумовлював деградацію національної економіки. Про це свідчать динаміка основних показників зокрема ВВП за період 1991 по 2001 р. (див Таблиця 1).

Таблиця 1

**Основні показники економічного та соціального стану України
за 1991-2001 роки (у фактичних цінах,
з 1991 по 1995 рік - трлн. укр. крб., з 1996 р. - млн. грн.)**

Показники	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998 "	1999	2000	2001
Валовий внутрішній продукт	0.3	5	148	1204	5452	81519	93365	102593	130442	170070	204190 '
Темпи зростання/зниження до попереднього року	91.3	90.1	85.8	77.1	87.8	90.0	97.0	98.1	99.8	105.9	109.2
у порівнянних цінах, %											
Обсяг промислової продукції	0.33	6	177	ізю"	5882	73321	75061	82889	107537	160755	184276
і Темпи зростання/зниження до попереднього року	95.2	93.6	92.0	72.7	88.0	94.9	99.7	99.0	104.0	113.2	114.2
у порівнянних цінах, %											
Обсяг продукції сільського господарства	0.1	1.4	58	363	1698	26746	30032	32758'	37683'	54259'	65218
Темпи зростання/зниження до попереднього року	86.8	91.2	101.5	83.5	96.4	90.5	98.2	90.4	93.1	109.8	110.2
у порівнянних цінах, %											
Виробництво товарів народного споживання	0.2	2	76	445	1938	22939	22669	17538	20996	29762	33524
Темпи зростання/зниження до попереднього року	94.9	90.6	84.1	75.0	82.2	82.2	88.1	100.0	107.2	124.5	117.7
у порівнянних цінах, %											
Інвестиції в основний капітал (капітальні вкладення)	0.05	0.9	29	228	938	12557	12401	13958	17552	23629	32573 "
Темпи зростання/зниження до попереднього року	92.9	63.1	89.6	77.5	71.5	78.0	91.2	106.1	100.4	114.4	120.8
у порівнянних цінах, %											

Суспільство, далеке від економічної стабільності та розвитку більш широко і масштабно повинне здійснювати державне регулювання ринкових відносин. Це в середині 19-го століття німецький економіст Фрідріх Піст зазначив, що у країн, які долею історії опинилися у становищі тих, котрі доганяють, немає

іншого способу швидко забезпечити високі темпи економічного розвитку і зайняти належне місце у світі, як спертися на силу і міць держави. Чим сильніше відставання, тим активніше держава повинна втручатися в господарський процес.

Намагаючись прискорити процес переходу до ринкових відносин Уряд України почав з 1998 року втілювати у життя Укази Президента України про дерегуляцію. Зменшення тиску держави на підприємство, спрощення податкової системи є послаблення втручання держави на мікрорівні. Деретулювання на макрорівні, тобто відмова держави від управління важливими процесами загрожує демократичним цінностям не менше, ніж тоталітаризм. Україна не може йти шляхом країн Заходу, зокрема США, які затратили десятки років для досягнення відповідного рівня розвитку. Для України більш показовим може бути досвід Франції, Чилі, моделі Сінгапуру, Гонконгу, що ґрунтувалися на вдалому раціональному поєднанні високого рівня державного втручання із тактикою дерегулювання економіки.

Спроба різкого переходу від тоталітаризму до ринку, ще й без відповідної законодавчої бази призвела до того, що економіку України прибрали до рук мафіозно-корумповані структури, спекулятивний бізнес, рекет впливаючись у командні висоти в економіці і політиці. Економіку держави було піддано жакхливій руйнації, що в достатній мірі загрожує її економічній безпеці.

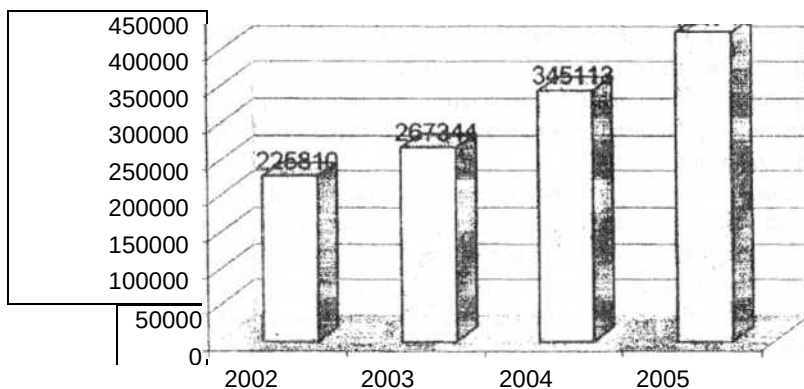
Для макроекономічної стабілізації державна політика насамперед повинна бути спрямована на забезпечення економічного зростання. Зокрема повинен превуалювати інтенсивний ти економічного зростання, що базується на впровадженні передових досягнень науки і техніки, застосування нових технологій, підвищення рівня освіти і кваліфікації працівників, поліпшенні форм і методів організації виробництва та економії витрат. Приріс виробництва забезпечується за рахунок застосування більш досконалих факторів виробництва та підвищення їхньої продуктивності.

Негативні тенденції в економічному розвитку тривалий час гальмували економічне зростання в Україні. Але, починаючи з 2000 року ситуація дещо змінилася. За період з 2000-2004 рік економіка України характеризувала доволі високими темпами зростання, низьким дефіцитом бюджету, невеликою інфляцією та поліпшенням позицій платіжного балансу. Таке сполучення чинників можна визначити як сприятливе макроекономічне середовище. За цей час темпи зростання ВВП в країні становили в середньому більш ніж 7% на рік (див. рис.1), реальний приріст інвестицій перевищував 7%. Інфляція була помірною, а обмінний курс гривні залишався стабільним. Позитивне сальдо платіжного балансу привело до накопичення валютних резервів, що в свою чергу сприяло монетизації економіки. Але незважаючи на позитивні тенденції на певному етапі розвитку незалежної України, рівень його залишається достатньо низьким. За даними світового економічного форуму в 2005 році Україна

знаходиться на 84 місці у світовому рейтингу з 117 країн (сусідня Польща - 51 місце), оскільки середні показники обсягів промислового виробництва і рівня життя в інших країнах, зокрема в країнах з перехідною економікою, залишається значно вищим. Наприклад, доход на душу населення в багатьох країнах Центральної та Східної Європи перевищує показник по Україні в 3-7 разів.

Рис 1.

Динаміка росту ВВП в 2002-2005

За останні роки темпи зростання реального ВВП в Україні були вищими рівня вищезгаданих країн. Але рівень доходів населення залишається достатньо низьким. Це пояснюється наявністю великих обсягів тіньової економіки, відносно високими показниками відношення обсягу експорту до ВВП і обсягу оподаткування до ВВП. І хоч темп інфляції залишається для України відносно невисоким, в порівнянні з її історичним минулим, але достатньо високим за міжнародними стандартами.

Неефективність державної політики в Україні призвела до зменшення темпів зростання ВВП в 2005 році.

В країнах, що мають недостатньо високий рівень економічного розвитку, завжди є певні намагання збільшити державні витрати, як на соціальне забезпечення так і для підтримки окремих галузей економіки. І особливо спокусливим це є напередодні виборів, що ми і спостерігали в Україні. Такі прагнення спонукають до підвищення (податкове навантаження з урахуванням соціальних фондів підвищилися до 40%). Частка державних витрат у ВВП суттєво зросла. На сьогодні ми маємо рівень державних витрат притаманний високо розвинутим країнам світу, який вітчизняна економіка у теперішньому стані просто не витримує, що і призвело до суттєвого зниження темпів економічного

зростання. Вище зазначене вимагає деполітизації економіки України, яка перешкоджає ефективному державному втручанню в економічний розвиток.

Україна посідає 50 місце за макроекономічною стабільністю. Причини, що послаблюють макроекономічну стабільність бачаться в наступному:

1. Зважаючи на політичну ситуацію, що є в Україні, тобто відсутність конструктивної взаємодії державних інститутів влади, заперечує існування прогнозованого середовища для економічного розвитку, передбачає відсутність передумов для розвитку інвестиційної діяльності, вдосконалення виробництва і підвищення ефективності роботи підприємств у рамках ринкових стимулів і механізмів. За таких умов Україна може втратити сприятливе макроекономічне середовище і її розвиток може піти екстенсивним шляхом.

2. Відсутність умов для розвитку малого і середнього бізнесу, пов'язаних з відсутністю чітких регуляторних державних механізмів, наявністю дуже високих відсоткових ставок, які поєднуються з браком кредитних ресурсів на розвиток приватного сектору та дефіцит довіри до банківської системи спричиняє гальмування розвитку нового бізнесу.

3. Не зважаючи, на відносно невисокий рівень інфляції, рівень споживчих цін в порівнянні з доходами залишається достатньо високим. Величина прожиткового мінімуму значно вища мінімальної заробітної плати. Купівельна спроможність не сприяє формуванню високого рівня сукупного попиту, а також сукупної пропозиції. І як наслідок не сприяє розвитку вітчизняного виробника.

Відсутність ефективної державної економічної політики є причиною низького рівня прямих іноземних інвестицій в Україну, що є гальмом для розвитку інноваційного потенціалу, для запровадження новітніх технологій, підвищенню потенціалу конкурентоспроможності.

Ситуація в Україні що склалася, вимагає розробки чіткої державної макроекономічної стратегії на короткотермінову та довготермінову перспективу, зважаючи на теоретичні засади та практичний досвід, як вітчизняного та світового розвитку, вирішенню в найкоротший термін проблем, які штучно гальмують економічне зростання.

Стратегія України має передбачати інтенсивний шлях розвитку, як єдиний, що в майбутньому може забезпечити високі темпи економічного зростання і як результат - високий рівень життя суспільства.

Література:

1. Дергачова В. Ресурсний потенціал економічного розвитку як фактор конкурентноздатності національної економіки. // *Економіст-2006* - №11 - С.32-36.
2. Мау В. Посткоммунистическая Россия в постиндустриальном мире: проблема догоняющего развития. // *Вопросы экономики* -2002 - №7 - С. 4-25.
3. Бюлетень Національного банку України - Ns 12/2006 (165).